

ZNAČENJE ZAJEDNIČKE KRISTOLOŠKE IZJAVE KATOLIČKE CRKVE I ASIRSKE CRKVE ISTOKA U KONTEKSTU SADAŠNJE EKUMENSKE SITUACIJE

Jure ZEČEVIĆ, OCD, Zagreb

Sažetak

Da bi mogao razložiti značenje katoličko-asirske »Izjave«, ovaj rad istražuje u prvom dijelu povijesnu i dogmatsko-teološku pozadinu razilaženja dviju crkava u V. stoljeću, donosi u drugom dijelu prvi hrvatski prijevod dokumenta, da bi u trećem dijelu analizirao sadržaj dokumenta i vrednovao ga u svjetlu novijih ekumenskih kriterija te mu odredio značenje i mjesto unutar međukonfesionalnih dijaloaga.

Izlažući povijesno-dogmatsko-teološku situaciju u vrijeme započinjanja odvojenog hoda kroz povijest dviju crkava rad upućuje na to da do uzajamnog držanja krivovjernim nije došlo zbog stvarnih razlika u sadržaju vjere nego zbog krivog shvaćanja različite terminologije te brojnih drugih sekundarnih okolnosti.

Analiza i vrednovanje »Izjave« pokazuju da ona po nekim svojim svojstvima predstavlja »model« pomoću kojega ekumenski dijalog danas najvećim dijelom pokušava doći do cilja, tj. do zajedništva kršćanskih crkava. Analiza »Izjavu« vrednuje kao ekumenski pomak, ali otkriva i ograničenost njezina dosega. Pomak je ako je uklonila jednu vrlo važnu prepreku među dvjema crkvama (kristologija) i ako očituje da crkve danas jedinstvo prema kojemu teže ne traže više u identičnosti teoloških izričaja, nego prihvaćaju različitost izričaja sve dok je očuvan sadržaj vjere. Ograničenog je dosega ako tretira samo jedno, iako bitno, područje, a čitav niz nerazjašnjenih pitanja prepušta budućemu usuglašavanju. Biva naglašeno da »Izjava« nije dokument sjedinjenja nego dokument ekumenskog približavanja. Kao takva, »Izjava« otkriva da je i katoličko-asirski dijalog izložen opasnosti »perpetuiranja«, tj. produženja do u beskraj. Stoga i ova »Izjava« može biti povod zaključku da je ekumenizmu danas – ako k stvarnome jedinstvu želi privesti unutar svjetske povijesti – potrebna nova, radikalna prekretnica, slična onoj koja se dogodila s II. vatikanskim saborom, odnosno da je crkvama danas potrebno nešto kao projekt »novoga ekumenizma«.

Ključne riječi: Jedinstvo crkava; Asirska crkva; Nestorijanci; Krivovjerje; Kristologija; Perpetuiranje ekumenskog dijaloga; Projekt »novog ekumenizma«.

Uvod

Dana 11. studenog 1994. u Rimu su papa Ivan Pavao II., poglavar Katoličke crkve i katolikos-patrijarh Mar Dinkha IV., poglavar Asirske crkve Istoka, potpisali *Zajedničku kristološku izjavu* kojom se izražava zajednička vjera u jedinstvo božanstva i čovječstva u Isusu Kristu i na nov zajednički način opisuje ono što je efeški sabor 431. izrazio služeći se pojmom *Teotokos* (Bogorodica) i drugim izrazima, a što je Asirska crkva Istoka prema svojoj predaji izricala, ne služeći se efeškom terminologijom. Zahvaljujući toj *Izjavi*, obje crkve su sada u stanju prepoznati se i priznati kao sestrinske crkve¹.

Uzimajući u obzir važnost ovog dokumenta i činjenicu da on dosada – koliko je nama poznato – nije objavljen na hrvatskom jeziku, u ovome radu najprije istražujemo povijesni i dogmatsko-teološki kontekst na temelju kojega će biti moguće razumjeti značenje događaja, zatim donosimo hrvatski prijevod integralnog teksta dokumenta², te napokon nastojimo vrednovati njegov sadržaj i ocijeniti mu značenje u kontekstu interkonfesionalnih odnosa i suvremenih ekumenskih nastojanja.

1. Povijesni i dogmatsko-teološki kontekst

Asirska crkva Istoka, stara i ugledna crkva, ranije je konvencionalno, ali neprimjereno nazivana »nestorijanskom«³. Misionarsko djelovanje među aramejskim pučanstvom u perzijskome carstvu⁴ rezultiralo je nastankom te najistočnije kršćanske crkve čija je jurisdikcija zahvaćala područja Srednjeg istoka sve do Indije i Kine, pa je stoga nazvana »Katoličkom crkvom Istoka«⁵. Nekoć brojna i vrlo životna crkva zbog progona i zatiranja danas broji još samo oko 180.000 vjernika⁶. Budući da je Rimsko Carstvo, čiji su glavni nositelji za vrijeme i nakon

¹ Usp. *IKA* br. 45 od 16.11.1994., str. 13.

² Originalan tekst na engleskom jeziku objavljen je u *L' Osservatore romano*, od 12.10.1994., str. 5, a njegova talijanska verzija u *Bolletino della Sala Stampa della Santa Sede* od 11.11.1994., te u zborniku *Enchiridion Oecumenicum*, sv. 3, Bologna 1995, str. 343-348. Njemački prijevod objavljen je u tjednom izdanju *L' Osservatore romano* na njemačkom jeziku br. 47 od 25.11.1994. str. 6, i u *Una sancta* br. 2/1995 str. 164-165. Hrvatski prijevod koji ovdje donosimo uzeo je u obzir navedene prijevode na drugim jezicima.

³ Usp. KOLARIĆ J., *Istočni kršćani*, Zagreb 1982., str. 31-67.

⁴ Tamošnja tradicija prve misije tih područja povezuje s imenom apostola Tome.

⁵ Već u prvoj polovici III. st. na području između Eufrata i Tigrisa postoji više od dvadeset biskupija: usp. KOLARIĆ, *ebd.* str. 33.

⁶ Ovaj broj vjernika navodimo prema: D.W. WINKLER, *Übersichtstabelle zu den Ostkirchen*, u: *Der christliche Osten*, Würzburg, br. 6/1994., str. 373. U drugim izvorima brojevi se nerijetko razlikuju. A. BRUNELLO u djelu *Le chiese orientali e l'unione* (Milano, 1965.) na str. 539

Konstantina bili kršćani, nerijetko bilo u sukobu s Perzijskim Carstvom, kršćani su u Perzijskom Carstvu morali biti oprezni da ne budu osumnjičeni za neloyalnost perzijskoj vlasti i kolaboraciju s neprijateljskim Rimskim Carstvom, što je na njih navlačilo progone. Imajući iskustvo krvavih progona sasanidskih vladara (340.–379.) ova Crkva je morala razviti sposobnost preživljavanja i neovisnost i o *Starom* i o *Novom Rimu* (Konstantinopol ili Carigrad)⁷. Njezini biskupi najvećim dijelom nisu mogli biti nazočni ni na ekumenskim saborima unutar rimskog imperija niti sudjelovati pri donošenju saborskih odluka. Tako ova crkva u Perziji odluke Nicejskoga (325.) i Carigradskoga (381.) sabora usvaja s velikim, gotovo stoljetnim zakašnjenjem, tek početkom V. stoljeća. Kada se 486. ponovno mogla otvoriti teološkom i dogmatskom utjecaju crkve unutar Rimskoga Carstva, u međuvremenu su već bili održani Efeški (431.) i Kalcedonski (451.) sabor koji su donijeli bitne kristološke odluke na kojima se danas temelji i katolički i pravoslavni nauk o Kristu. No, u tome povijesnom trenutku carigradska crkva nije priznavala odluke Kalcedona (vrijeme patrijarha Akacija) i bila je u šizmi u odnosu na rimsku crkvu i druge crkve koje su prihvatile kalcedonske izričaje. Na kristološkom području vladala je, dakle, velika nesigurnost te je stoga sinoda perzijske crkve 486. godine u Seleuciji-Ksetifonu odlučila kao siguran usvojiti nauk Teodora Mopsuestijskoga. Teodor je bio poznat kršćanski učitelj u crkvi Rimskoga Carstva i u svojim je propovijedima isticao da utjelovljenje nije umanjilo Božju veličinu, niti okrnjilo Isusovu ljudsku narav. Važno je uočiti da je on umro već 429., dakle prije Efeškoga sabora (431.), pa prema tome nije mogao Efez niti odbaciti, niti pak njegove odluke i terminologiju ugraditi u svoj nauk⁸.

Iako su Teodora potkraj V. stoljeća brojni kršćani u Rimskom Carstvu štivali kao sveca, drugi su njegov nauk – budući da nije sadržavao efešku terminologi-

navodi da »nestorijanske crkve« ukupno imaju 75.000 vjernika; J. KOLARIĆ u knjizi *Istočni kršćani* (Zagreb, 1982.) na str. 41 također navodi broj od 75.000 i precizira da je od toga u Iraku 22.000, u Iranu 20.000, u Siriji 10.000, u Indiji 2.000, te u Americi 20.000. Nasuprot tome, drugdje nalazimo puno veće brojeve: Osim D.W. Winklera koji na navedenom mjestu govori o broju od 180.000 *Handbuch der Ostkirchenkunde* (Düsseldorf, 1984.) str. 37 navodi da je broj vjernika u matičnim zemljama (Irak, Sirija i Iran) oko 80.000, u Americi oko 50.000 i u južnoj Indiji oko 15.000, dok IKA br. 45 od 16.11.1994. na str. 13 i *Glas Koncila* br. 47/1994 od 20.11.1994. na str. 4 navode broj od čak 400.000 vjernika Asirske crkve Istoka. Brojevi se razlikuju djelomično stoga što se činjenično stanje izmijenilo, a djelomično i jer se podaci o pojedinim kršćanskim crkvama ne navode uvijek prema istome kriteriju, nego jedanput npr. prema jurisdikcijskoj pripadnosti, drugi put prema pripadnosti pojedinom obredu ili prema zemlji u kojoj se nalaze i slično.

⁷ Iz tih razloga crkva u Perziji, na sinodi u Markabti 424. proglašava neovisnost o crkvi unutar Rimskog Carstva, usp. KOLARIĆ, *ibid.* 36.

⁸ Usp. SUTTNER E. Ch., *Gemeinsame christologische Erklärung der katholischen Kirche und der assyrischen Kirche des Ostens*, u: *Una Sancta*, br. 2/1995. str. 161.

ju – držali opasnim. Osim toga, držali su da je Nestorije, kojega je Efeški sabor osudio kao krivovjerca, bio Teodorov učenik. Tako se dogodilo da je car Justinijan I., na V. ekumenskom saboru u Carigradu 553., izlazeći u susret pojedinim strujama među kršćanima⁹, dao posmrtno proglasiti Teodora krivovjercem i osuditi njegov nauk. Teodor biva nazvan nestorijancem koji je naučavao da je Božji Sin obitavao u Isusu iz Nazareta, kao što je Duh Božji ispunjao proroke. Ova činjenica objašnjava zašto se u prvoj rečenici šestoga odlomka *Zajedničke izjave* pape Ivana Pavla II. i Mar Dinkhe IV. iz 1994. osjećalo potrebnim naglasiti da Krist »nije 'čovjek kao drugi', kojega bi Bog bio usvojio, da bi u njemu prebivao i nadahnjivao ga, kako je slučaj pravednika i proroka«¹⁰. Budući da se Teodoru predbacivalo da je preoštro razlučivao sina Marijina od Božjega Sina (koji je u prvome samo obitavao) u smislu dviju osoba te da je Isusa držao samo najvećim i najsvetijim prorokom, Crkva u Perziji koja ga je proglasila za učitelja i sama je bila osumnjičena za nedostatan razumijevanje Kristova otajstva otada sve do naših dana promatrana je i nazivana nestorijanskom¹¹.

Događaj koji se 11. studenog 1994. zbio u Vatikanu u neku ruku je, dakle, nastavak zbivanja iz prve polovice prvog tisućljeća: pitanje koje je tada bilo postavljeno našlo je svoj odgovor 1500 godina kasnije.

2. Tekst dokumenta

»Njegova Svetost papa Ivan Pavao II., biskup Rima i papa Katoličke crkve i Njegova Svetost Mar Dinkha IV., katolikos i patrijarh Asirske crkve Istoka, zahvaljuju Bogu koji ih je nadahnio za ovaj nov bratski susret.

Oni ga drže temeljnim korakom puta k punom zajedništvu koje se treba ponovno uspostaviti između njihovih crkvi. Uistinu, oni mogu, odsada pa nadalje, zajedno ispovijedati pred svijetom svoju zajedničku vjeru u otajstvo utjelovljenja.

Kao baštinici i čuvari vjere primljene od apostola, kako je bila izrečena od naših zajedničkih otaca u nicejskom vjerovanju, ispovijedamo samo jednoga Gospodina, Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega, rođenog od Oca prije svih vjekova, koji je, pošto stiže punina vremena, sišao s nebesa i postao čovjekom radi našega spasenja. Riječ Božja, druga Osoba Svetoga Trojstva, silom Duha Svetoga utjelovila se uzevši iz svete Djevice Marije tijelo nadareno razumskom dušom s kojom bijaše nerazdvojivo sjedinjena od trenutka svojega začeća.

⁹ Riječ je o prethodnicima onih starih istočnih kršćana koji su kasnije, također neopravdano, nazivani *monofizitima*, usp. SUTTNER, *ebd.* 162.

¹⁰ Usp. tekst dokumenta u radu.

¹¹ Usp. SUTTNER, *ebd.* str. 162.

Stoga je naš Gospodin Isus Krist pravi Bog i pravi čovjek, potpun u svojem božanstvu i potpun u svojem čovječstvu, istobitan s Ocem i istobitan s nama u svemu, osim u grijehu. Njegovo božanstvo i njegovo čovječstvo sjedinjeni su u jednoj jednoj osobi, bez miješanja i promjena, bez dijeljenja i razdvajanja. U njemu je bila očuvana različitost božanske i ljudske naravi, sa svim njihovim svojstvima, sposobnostima i načinima djelovanja. Ipak, daleko od toga da bi oblikovali 'jednoga i u isto vrijeme nekoga drugoga', božanstvo i čovječstvo su sjedinjeni u osobi istoga i jedinoga Sina Božjega i Gospodina Isusa Krista koji je predmet jednog jedinog klanjanja.

Krist stoga nije 'čovjek kao drugi' kojega bi Bog bio usvojio da bi u njemu prebivao i nadahnjivao ga, kako je slučaj pravednika i proroka. On je naprotiv ista Božanska Riječ, rođena od Oca prije stvaranja, bez početka u odnosu na svoje božanstvo, rođena u zadnjim vremenima od jedne majke, bez oca u odnosu na svoje čovječstvo. Čovječstvo koje je blažena Djeвица Marija rodila, bilo je uvijek ono istoga Sina Božjega. Zbog toga razloga Asirska crkva Istoka uzdiže svoje molitve Djevici Mariji kao 'Majci Krista našega Boga i Spasitelja'. U svjetlu te iste vjere, katolička predaja se obraća Djevici Mariji kao 'Majci Božjoj' i također kao 'Majci Kristovoj'. Mi priznajemo zakonitost i ispravnost ovih izražaja iste vjere i poštujemo prednost koju im svaka crkva daje u svojem liturgijskom životu i u svojoj pobožnosti.

To je jedna vjera koju ispovijedamo u otajstvo Kristovo. Prepirke prošlosti vodile su k anatemama izricanim u odnosu na osobe i formulacije. No, Duh Gospodnji dopušta nam danas bolje razumjeti da su raskoli koji su uslijedili na ovaj način najvećim dijelom nastajali zbog lošeg razumijevanja.

Ipak, nadilazeći sve kristološke razlike koje su bile, mi danas sjedinjeni ispovijedamo istu vjeru u Sina Božjega koji posta čovjekom da bismo mi, njegovom milošću, postali sinovi Božji. Odsada pa nadalje, želimo zajedno svjedočiti ovu vjeru u Njega, koji je Put, Istina i Život, naviještajući je ljudima našega vremena na prikladniji način da svijet vjeruje u evanđelje o spasenju.

Otajstvo utjelovljenja koje zajedno ispovijedamo nije apstraktna i izdvojena istina. Ono se odnosi na Sina Božjega poslanog da nas spasi. Ekonomija spasenja koja svoje izvorište ima u otajstvu zajedništva Svetoga Trojstva – Oca, Sina i Duha Svetoga – nalazi svoje ispunjenje posredstvom udioništva u tome zajedništvu, po milosti, u Crkvi jednoj, svetoj, katoličkoj i apostolskoj, narodu Božjem, Tijelu Kristovu i hramu Duha.

Vjernici postaju udovi ovoga tijela po sakramentu krštenja, po kojemu vodom i djelovanjem Duha bivaju preporođeni kao nova stvorenja. Oni bivaju potvrđeni pečatom Duha Svetoga što ga podaruje sakrament pomazanja. Njihovo zajedništvo s Bogom i međusobno u punini je ostvareno u slavljenju jedine žrtve Kristove u sakramentu euharistije. To zajedništvo biva za grešne članove crkve

opet uspostavljeno kada bivaju nanovo pomireni s Bogom i međusobno sakramentom oprosta. Sakrament reda za svećeničku službu u apostolskoj sukcesiji jamac je autentičnosti vjere, sakramenata i zajedništva u svakoj lokalnoj crkvi.

Živeći iz ove vjere i ovih sakramenata, Katoličke partikularne crkve i Asirske partikularne crkve mogu se uslijed toga uzajamno priznavati kao sestrinske crkve. Da bi bilo puno i obuhvatno, zajedništvo pretpostavlja jednodušnost s obzirom na sadržaje vjere, sakramente i ustrojstvo crkve. Budući da ova jednodušnost kojoj težimo još nije dosegnuta, ne možemo na žalost zajedno slaviti euharistiju koja je znak već potpuno uspostavljenoga crkvenog zajedništva.

Ipak, duboko duhovno zajedništvo u vjeri i uzajamno povjerenje, koji već postoje među našim crkvama, ovlašćuju nas odsada pa nadalje razmatrati mogućnosti zajedničkoga svjedočenja Evanđelja i suradnje u posebnim pastoralnim prilikama, među kojima je na osobit način područje kateheze i formacije budućih svećenika.

Zahvaljujući Bogu koji nam je dopustio da iznova otkrijemo ono što nas već sjedinjuje u vjeri i u sakramentima, obvezujemo se činiti sve što je moguće da uklonimo one prepreke iz prošlosti koje još priječe postignuće punog zajedništva između naših crkava, da bismo mogli bolje odgovoriti Gospodinovu pozivu na jedinstvo njegovih učenika, jedinstvo koje mora biti naravno izraženo na vidljiv način. Da se prevladaju te prepreke, ustanovljujemo mješovitu komisiju za teološki dijalog između Katoličke crkve i Asirske crkve Istoka.

Pri Sv. Petru, 11. studenog 1994.

Potpis: *Papa Ivan Pavao II.*

Katolikos Mar Dinkha IV.

3. Vrednovanje događaja i dokumenta

Pri prosudbi značenja onoga što se dogodilo između Katoličke crkve i Asirske crkve Istoka ne treba polaziti od brojnosti vjernika Asirske crkve Istoka, niti samo od »strateškog« značenja te crkve kao kršćanske manjine u zemljama Srednjeg istoka, nego ponajprije od onoga što to znači u općekršćanskom ekumenском kontekstu. Događaj u Vatikanu, vjerujemo, važan je ponajprije stoga što je jedan od najsvježijih primjera da *dijalog* može uroditi važnim pozitivnim rezultatima i što po nekim svojim osobinama predstavlja »model«, odnosno egzemplarno pokazuje na koji način crkve danas postupaju pri rješavanju pojedinih interkonfesionalnih pitanja i prevladavaju udaljenosti među sobom, i u nauku i u životu.

O značenju koje Katolička crkva pridaje ovoj *Izjavi* najbolje svjedoče riječi pape Ivana Pavla II. izrečene u nagovoru od 25. siječnja 1995., prigodom završetka svjetskog Tjedna molitve za jedinstvo kršćana. Papa je tom prigodom rekao da je spomenutom *Izjavom* okončana kontroverza koja je trajala više od 1500 godina

te da je time potvrđeno da je pomoću dijaloga moguće, unatoč vremenskoj i kulturalnoj udaljenosti, razjasniti nesporazume i predrasude¹².

Kao što je vidljivo, *Izjava* sadrži dvije bitne stvari: 1. izražava jedinstvo božanstva i čovječstva u Isusu Kristu i 2. zajednički na nov način opisuje ono što je Efeški sabor nastojao opisati pojmom »Bogorodica«.

Nije riječ, dakle, o tome da se Asirska crkva Istoka odrekla »svojega« dosadašnjeg *krivovjernog nestorijanskog nauka*, nego poglavari dviju crkava utvrđuju da Asirska crkva takav nauk nikad nije niti naučavala, to jest da je optužba za *nestorijanstvo* bila zapravo neutemeljena i neopravdana. Jednako tako i Asirska crkva ne samo da više ne drži »katoličku kristologiju« pogrešnom ni krivovjernom, nego drži da ona to nikad i nije bila. Pozornim teološkim proučavanjem uvidjelo se da između starog predefeškog načina izražavanja Kristova otajstva, očuvanog u liturgiji i vjeroispovijesti Asirske crkve s jedne i efeških formulacija prihvaćenih od Katoličke i Pravoslavne crkve s druge strane, nema sadržajnih razlika. Postalo je jasno da su se za izricanje istog sadržaja vjere rabili različiti termini i formulacije. I budući da je različit samo način govora, izričaj, a ne sadržaj vjere, ovim dokumentom dvije se crkve proglašavaju pravovjernima u pogledu nauka o Kristu.

Dokument pokazuje da se kao polazište i podloga za konsenzus ne moraju uvijek uzimati samo različitosti koje se nerijetko temelje ne na stvarnosti nego ili na iskrivljenim viđenjima drugoga i njegovu nauka, ili na tradiranim predrasudama jednih o drugima. Različitosti, naravno, ne treba ekumenskim laksizmom, irenizmom pod svaku cijenu ili površnom dobronamjernošću ignorirati i prešućivati, naprotiv, treba ih brižno, neopterećeno i konstruktivno raspraviti i proučiti, jer se samo tako nudi mogućnost da one zasjaju u novom svjetlu, da se eventualno pokažu ne kao element razdvajanja i suprotstavljanja, nego kao element *bogatstva različitosti* koje povezuje. Sam će papa Ivan Pavao II., polazeći upravo od ove *Izjave*, reći o ekumenskom dijalogu da »dosad postignuti međurezultati pokazuju da prepreke koje su se činile neprevladivima pružaju priliku za rast u pravcu obuhvatnije spoznaje istine«¹³.

Godine 1983. Karl Rahner i Heinrich Fries su objavili svoj *model* za uspostavu jedinstva među kršćanskim crkvama »u dogledno vrijeme«¹⁴. Iako je njihov na kritičko razmatranje ponuđen *model* uz brojna odobravanja doživio i ozbiljne zamjerke i od katolika i od nekatolika (npr. kardinal J. Ratzinger, E. Schlink, H.

¹² Usp. *L'Osservatore Romano* od 26. siječnja 1995., str. 4.

¹³ Usp. *L'Osservatore Romano* od 26. siječnja 1995., str. 4.

¹⁴ Knjiga koja formulira i razrađuje osam teza o tome kako bi se u dogledno vrijeme moglo postići jedinstvo vjere i zajedništvo među crkvama objavljena je u ljeto 1983., kao jubilarni stoti svezak u teološkom nizu *Quaestiones disputatae*.

Schütte, H. Schauf...)¹⁵, on je nedvojbeno ponudio korisnu i stvarnu predodžbu jednog od mogućih ostvarenja kršćanskog jedinstva o kojemu se brine ekumenski pokret, koja može poslužiti kao temelj za daljnja premišljanja i međukršćanska približavanja. Prva teza *Rahner-Friesova modela* glasi: »Temeljne istine kršćanstva, kako su izrečene u Svetome pismu, u Apostolskom i nicejsko-carigradskom vjerovanju, obvezatne su za sve partikularne crkve ubuduće jedne crkve.«¹⁶

U *Izjavi* Ivana Pavla II. i Mar Dinkhe IV. postupilo se upravo prema tom načelu: kao polazište za utvrđivanje zajedničkog nauka o Kristu uzet je sabor iz prvoga tisućljeća, to jest nicejsko vjerovanje iz 325. (upotpunjeno na Carigradskom saboru 380.), na koje se *Izjava* u svojem drugom odlomku izričito poziva¹⁷.

One sadržaje vjere i(li) načine izricanja tih sadržaja vjere koji su sastavni dio vjeroispovijedanja pojedinih crkava a koji nisu obuhvaćeni nicejsko-carigradskim vjerovanjem, Rahner i Fries tretiraju u svojoj drugoj tezi: »Izvan toga vrijedilo bi realistično načelo vjere: ni u kojoj partikularnoj crkvi ne smije se decidirano i vjeroispovijesno odbaciti članak vjere koji je u nekoj drugoj crkvi obvezujuća dogma. U pogledu ostaloga što nadilazi I. tezu ne zahtijeva se u jednoj crkvi izričito i pozitivno ispovijedanje dogme druge partikularne crkve, nego je to prepušteno daljnjemu konsenzusu budućnosti...«¹⁸. U vatikanskoj *Izjavi* Ivana Pavla II. i Mar Dinkhe IV. primijenjeno je upravo to »realistično načelo«: potpisati zajednički nauk o Kristu bilo je dvjema crkvama moguće stoga što Katolička crkva nije zahtijevala od Asirske crkve da izričito ispovijedi svoj nauk o Kristu na način Efeškog sabora, niti je Asirska crkva zahtijevala od Katoličke da se odrekne formulacija uporabljenih u Efezu. Asirska crkva, dakle, može i dalje rabiti neefeske formulacije, ali ona neće Katoličku crkvu držati krivovjernom zbog uporabe tih formulacija. Jednako tako ni Katolička crkva neće uvjetovati pravovjernost nauka o Kristu uporabom upravo efeške terminologije u Asirskoj crkvi.

Bitna novost prema tome nije u tome što bi Asirska crkva odsada morala rabiti efešku terminologiju, kako su događaj u Vatikanu neki isprva pogrešno interpretirali, ona poštujući vlastitu tradiciju i stoljećima ustaljenu praksu može i dalje rabiti drukčiju terminologiju od efeške, nego je bitna novost u tome što ona nauk efeških formulacija, kako ih interpretira i izriče ova zajednička *Izjava* iz 1994., prepoznaje kao pravovjeran i sukladan svojem nauku, kao što i Katolička crkva nauk o Kristu koji Asirska crkva naučava ne rabeći efeške formulacije prepoznaje

¹⁵ Usp. FRIES H., Zustimmung und Kritik. Eine Bilanz, u: *Einigung der Kirchen – reale Möglichkeit*, Freiburg-Basel-Wien, 1985., str. 157-189.

¹⁶ FRIES H., RAHNER K., *Einigung der Kirchen – reale Möglichkeit*, Freiburg-Basel-Wien, 1985., str. 17.

¹⁷ Usp. treći odlomak u tekstu dokumenta.

¹⁸ FRIES H., RAHNER K., *ibd.* str. 17.

je kao pravovjieran i sukladan nauku efeških definicija. Katolička crkva Asirsku zbog nerabljenja efeške terminologije neće držati krivovjernom, niti će Asirska držati Katoličku krivovjernom zbog rabljenja efeških formulacija, nego će obje crkve njegovati svijest o zajedničkoj vjeri u Krista i o Kristu izrečenoj na različite ali legitimne načine, u skladu s različitim povijesnim, kulturološkim i inim prilikama ambijenta u kojem je svaka od crkvi ostvarivala svoj hod kroz vrijeme.

Značenje ovog dokumenta leži možda najviše u tome što je jedan od onih dokumenata kod kojega je prihvaćeno i primijenjeno načelo da se ne polazi od one terminologije koja je nekoć bila povod podjele, nego da se na nov i objema stranama prihvatljiv način izrekne ono što je sadržaj vjere. *Izjava* očituje da crkve danas jedinstvo prema kojemu teže ne vide toliko u identičnosti teoloških izričaja, nego u očuvanju zajedničkog sadržaja vjere. Prihvaća se, dakle, da sami izričaji toga sadržaja mogu biti različiti sve dok je očuvan sadržaj.

Ipak, iako nas ekumenski pomaci poput ovoga s jedne strane raduju, oni nam, s druge strane, istodobno otkrivaju bolnu istinu koliko je još neriješenoga ostalo u odnosima crkava u dijalogu i koliko smo još daleko od življenja euharistijskog zajedništva. Iako uz kristologiju ističe podudarnost u još nekolicini važnih elemenata mariologije, ekleziologije, sakramentologije (krštenje, pomazanje, pomirenje, sveti red...), *Izjava* nipošto ne rješava sva pitanja između dviju crkava, ona nije dokument *ujedinjenja*, nego dokument *ekumenskog* približavanja. Imajući u vidu da se u ekumenskim krugovima uvijek iznova razmatra i raspravlja treba li euharistijsko zajedništvo, *interkomunija*, biti *cilj* ekumenskog nastojanja ili bi smjela biti i *sredstvo* za postizanje tog cilja, zajednička *Izjava* Katoličke i Asirske crkve izražava stav da je euharistijsko zajedništvo *cilj* na kraju ekumenskog hoda i izraz punog zajedništva te nije *sredstvo* na putu međukršćanskog zbližavanja.

Izjava nema pretenzija rješavati čitav kompleks spornih i nerazjašnjenih pitanja između dviju crkava. Ona se ograničila na samo jedno, doduše vrlo bitno doktrinarno područje koje je stoljećima bilo doživljavano kao razlog nejedinstva među dvjema crkvama. Uklanjanjući tu zapreku, *Izjava* je nedvojbeno dala velik ekumenski prinos. Ipak, ni sama ne prešućuje da je do uspostave punog zajedništva ostao još čitav niz važnih pitanja koja će trebati zasebno proučavati i razjašnjavati. Dvije su crkve primijenile metodu izbora pojedinačnog nerazjašnjenog pitanja, u ovom slučaju nauka o Kristu, ostavljajući druga područja budućemu usuglašavanju.

Otkrivamo, dakle, i u slučaju dijaloga između Katoličke i Asirske crkve *simptom perpetuiranja* o kojemu govore suvremeni ekumenski analitičari. Ekumenski dokumenti, naime, sve više imaju zajedničko obilježje da se nakon što je potpisana suglasnost u ovoj ili onoj točki naglašava da je dijalog donio važne rezultate, ali da postoje još neka otvorena pitanja koja treba riješiti prije uspostava-

ve punog zajedništva. Kad mješovite komisije razjasne i ta pitanja, ponovno se ukazuje na nova otvorena pitanja. Stoga se čini da bi dijalog mogao trajati do u beskraj, neprekidno »donoseći važne rezultate«, a da nikad ne stigne na cilj, tj. do ostvarenja punog zajedništva koje će biti vidljivo življeno i u euharistijskom zajedništvu. Stoga se u ekumenskim teološkim krugovima – unatoč priznavanju da je dijalog proteklih desetljeća urodio otkrivanjem mnogih zajedničkih elemenata među crkvama – sve više postavlja pitanje učinkovitosti i uopće smisla tzv. *dijaloškog ekumenizma* u dosadašnjem obliku. Sve se više izražava uvjerenje da se ovakav način rješavanja pitanja jedinstva među kršćanima uvelike iscrpio i pokazao nemoćnim te da se nejedinstvo neće moći prevladati na dosadašnji način¹⁹. Sve to nas približava zaključku da je ekumenizmu danas potrebna nova, radikalna prekretnica, slična onoj koja se dogodila s II. vatikanskim saborom, odnosno da je crkvama danas potrebna neka vrsta »novog ekumenizma«.

To što je već samom katoličko-asirskom *Izjavom* ustanovljena mješovita komisija za rješavanje preostalih zapreka punom zajedništvu pobuđuje nadu u nove ekumenske pomake između Asirske i Katoličke crkve. Prema tome, možemo očekivati ili čitav niz sličnih dokumenata koji će tretirati pojedina nerazjašnjenja područja ili pak jedan buhvatani dokument koji će odjednom zahvatiti pun spektar svih neriješenih pitanja. Polazeći od naravi ove *Izjave*, prva mogućnost zasad se čini vjerojatnijom.

Zusammenfassung

BEDEUTUNG DER GEMEINSAMEN CHRISTOLOGIE-ERKLÄRUNG DER KATHOLISCHEN KIRCHE UND DER ASSYRISCHEN KIRCHE DES OSTENS IM KONTEXT DER GEGENWÄRTIGEN ÖKUMENISCHEN SITUATION

Um die Bedeutung der katholisch-assyrischen »Erklärung« erschließen zu können, untersucht die vorliegende Arbeit im ersten Teil den geschichtlichen und dogmatisch-theologischen Hintergrund des Auseinandergehens der beiden Kirchen im 5. Jahrhundert, bringt im zweiten Teil die erste kroatische Übersetzung des Dokuments, um dann im dritten Teil den Inhalt des Dokuments zu analysieren und ihn im Licht der neuen ökumenischen Kriterien zu bewerten, wie auch seine Bedeutung zu erschließen und seinen Platz innerhalb der interkonfessionellen Dialoge zu bestimmen.

¹⁹ Usp. RAEM H.-A., *Ökumenische Dialoge und kein Ende?*, u: *Una sancta* 1/1995. str. 76.

Die Darstellung der geschichtlich-dogmatisch-theologischen Situation zu der Zeit des Beginns des getrennten Weges der beiden Kirchen durch die Geschichte weist darauf hin, daß zum gegenseitigen Betrachten als häretisch nicht wegen der wirklichen Unterschiede hinsichtlich der Glaubensinhalte gekommen ist, sondern wegen der Mißverständnisse hinsichtlich der unterschiedlichen Terminologie wie auch einer Reihe anderen sekundären Umstände.

Die Analyse und die Bedeutung der »Erklärung« zeigen daß sie durch einige Eigenschaften ein »Model« darstellt, wie der heutige ökumenische Dialog das Ziel, das heißt die volle Gemeinschaft unter den Kirchen, zu erreichen versucht. Diese Analyse bewertet zwar die »Erklärung« als einen ökumenischen Fortschritt, weist aber auch auf ihre begrenzte Reichweite. Ein ökumenischer Fortschritt ist sie insofern sie ein sehr wichtiges Hindernis zwischen der beiden Kirchen beseitigt (Christologie) und insofern sie offenbart, da die Kirchen heute die Einheit nicht mehr im identischen Wortlaut der theologischen Formulierungen suchen, sondern die unterschiedlichen Formulierungen akzeptieren solange der Inhat des Glaubens nicht in Frage gestellt wird. Von begrenzter Reichweite ist sie, weil sie nur einen – obwohl wesentlichen – Bereich behandelt und eine ganze Reihe der ungeklärten Fragen der künftigen Arbeit überläßt. Es wird hervorgehoben, daß die »Erklärung« kein Dokument der Vereinigung, sondern ein Dokument der ökumenischen Annäherung ist. Als solche weist die Erklärung darauf hin, da auch der katholisch-assyrische Dialog der Gefahr der sogenannten »Perpetuierung«, das heißt einer Verlängerung ohne Ende, ausgesetzt ist. Deshalb kann auch diese »Erklärung« ein Anlaß zur Schlußfolgerung sein, da der Ökumenismus heute – falls er bestrebt ist zur wirklichen Einheit innerhalb der Weltgeschichte herbeizuführen – eine neue, radikale Wende braucht, ähnlich wie jene, die mit dem II. Vatikanum geschehen ist, beziehungsweise, daß die Kirchen heute so etwas wie ein Projekt des »neuen Ökumenismus« brauchen.

Schlüsselworte: Ökumenismus; Einheit der Kirchen; Assyrische Kirche; Nestorianer; Irrlehre; Christologie; Perpetuierung des ökumenischen Dialogs, Projekt des »neuen Ökumenismus«.